

Nr 1.

Av herr **Källman** och friherre **Beck-Friis**, om utredning rörande statsbidrag till icke-statlig anskaffning av ambulansbilar.

En armés sjukvårdsorganisation är under krig i första hand en transportfråga. Sårade och sjuka måste så snart som möjligt omhändertagas och transporterats till de sjukvårdsanstalter, där behöflig vård kan beredas dem. Ju förr detta sker, dess större bli möjligheterna att rädda människoliv, att bevara de omhändertagna mot invaliditet och att återställa deras hälsa och krigsduglighet. Ur humanitär synpunkt är det försvarsledningens plikt att genom snabb och god transport tillförsäkra de stridande bästa möjliga sjukvård. För ett litet land med starkt begränsad tillgång på befäl och soldater är det tillika en tvingande nödvändighet, att varje liv tillvaratages och räddas så långt möjligt är.

Ett av de viktigaste och mest mångsidigt användbara transportmedlen är ambulansbilen. För transport av svårt sårade är den oundgänglig. Den skall, såvitt möjligt, föra dessa direkt från bataljonsförbandsplats eller hållplats till långt bakom fronten belägna sjukvårdsformationer. I en god ambulansbil kunna de sårade transporterats med relativt små risker och med så stor snabbhet, som framkomligheten på vägarna medger.

Ändamålsenliga ambulansbilar kunna emellertid ej åstadkommas genom aptering av för tillfället anskaffade bilar av olika slag. De måste från början vara byggda och utrustade för sitt viktiga ändamål. Härav framgår nödvändigheten av att redan i fredstid sörja för att tillräckligt antal ambulansbilar finnas till hands. Ur både tekniska och ekonomiska synpunkter är det av stor betydelse, att sådana bilar med tillhörande utrustning såvitt möjligt äro standardiserade. De böra kunna medföra fyra sårade, liggande på bårar, samt vara så rymliga, att de därjämte inne i sjukhytten kunna medföra en sjukvårdare, varjämte utrymme skall finnas för de sårades packningar med personlig utrustning. I förarhytten bör finnas plats förutom för föraren jämväl för en andre sjukvårdare eller sjukbärare.

En ambulansbil, avsedd för fältändamål, bör ha en kort hjulbas för att lätt kunna framföras på krokiga och smala vägar samt i terräng, men detta kräver ett synnerligen gott fjädringssystem, för att bilen skall erhålla en mjuk och jämn gång. Bilar byggda för varustransporter, som apteras till sjuktransportbilar, fylla som regel ej dessa krav. De bliva ofta för trånga för att möjlig-

göra för en sjukvårdare att medfölja i sjukhytten och där lämna den hjälp och lindring i den skadades smärtor, som under transporten kan vara behövlig. Den har i regel även en hård fjädring, som förorsakar den skadade svårare smärtor, än nöden kräver, och i vissa fall kan detta även medföra komplikationer i form av förskjutningar mellan skadade skelettfragment och mellan dessa och omgivande mjukdelar, blödningar och andra skadliga verkningar, som, särskilt om sjukvårdare ej finnes till hands för att lämna hjälp, kunna i hög grad försämra den skadades tillstånd och även medföra hans död under transporten.

Sedan flera år tillbaka ha krafter varit i verksamhet för att på grundval av samlade erfarenheter i både Sverige och utlandet åstadkomma en för svenska förhållanden lämpad typ av ambulansbil. Dessa strävanden ha nu lett till att en typ av ambulansbilar framkommit här i landet, som visat sig lämplig för civil sjuktransport och i de båda krigen i Finland prövats och visat sig lämplig för transport av de sårade från fronterna till sjukhusen inne i landet. Dessa ambulansbilar äro, då de användas för civilt bruk, utrustade med två bårar men kunna utan någon ändring apteras för fyra bårar och lämna ändock plats för vårdare.

Om sådana ambulansbilar anskaffades i tillräcklig omfattning för civilt bruk för att på ett tillfredsställande sätt trygga sjuktransporterna under normala förhållanden, skulle detta, om dessa ambulansbilar vid krigsfall ställdes till arméns förfogande, ingalunda täcka arméns behov av sjuktransportmedel, men de skulle ändock bliva ett värdefullt tillskott till denna del av vår försvarsberedskap.

Utgående från denna uppfattning väckte herrar Martin Andersson och E. Torell år 1941 i andra kammaren motion angående statsbidrag till icke-statlig anskaffning av ambulansbilar (II: 56). I motionen hemställdes om ett anslag å 400.000 kronor för ändamålet, eller, om detta ej bifölles, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära skyndsamt utredning rörande lämpligheten av att staten — mot erhållande av nöjaktig kontrollbefogenhet — lämnar bidrag till icke-statlig anskaffning av ambulansbilar.

Till stöd för motionens yrkande anfördes:

»Både ur humanitär och ur rent militär synpunkt är det av utomordentlig vikt, att ett land under krig har tillgång till en väl förberedd och effektiv sjukvårdsorganisation. Av avgörande betydelse är härvidlag, hur denna organisations transportväsen fungerar. Det moderna kriget, som i väsentlig utsträckning utsätter även civilbefolkningen för krigsskador, medför i detta hänseende en avsevärt mycket större påfrestning än tidigare. Vikten av att det finns tillräckligt med transportmedel till sjukvårdens förfogande för att möta denna påfrestning kan icke överskattas. Inte mindre viktigt är, att den befintliga transportmaterielen är av en i olika avseenden fullgod och ändamålsenlig beskaffenhet, så att transporten blir möjligast snabb och säker och så att den sårade så långt möjligt besparas de lidanden och de ytterligare skador, som

undermåliga transportmedel kunna medföra. En betydande roll spelar givetvis i detta sammanhang även, att materielen och transportdetaljerna i övrigt handhas av en för ändamålet väl övad och utbildad personal.

Om man bortser från fjärrtransporterna, tillgodoses de här anlagda synpunkterna på snabb, säker och möjligast bekväm transport ojämförligt bäst genom ambulansbilar. I den mån sådana icke finnas, får man lita till för sjuktransporttjänst tillfälligt apterade person- och skåpbilar m. m. Ambulansbilarnas fördelar äro emellertid uppenbara. En ändamålsenligt konstruerad sådan rymmer inuti sjukhytten fyra på bår liggande och därjämte en sjukvårdare, som under transporten till sjukhuset kan ta hand om de sårade. En för sjuktransport apterad personbil däremot rymmer endast en eller högst två på bår liggande men kräver trots detta i stort sett samma personal, bränsleförbrukning och kolonnutrymme som en ambulansbil. En för sjuktransport apterad skåpbil åter kan visserligen rymma fyra på bår liggande men är på grund av det ansträngda utrymmet vid en sådan belastning icke lämplig för transport av svårt skadade och framför allt icke för transport i sådana fall, där högläge i någon form måste användas under transporten. Här erbjuder ambulansbilen helt andra möjligheter.

Det ovan sagda understryker önskvärldheten av att största möjliga antal fullgoda ambulansbilar i händelse av krig kunna ställas till sjuktransportväsendets förfogande. Detta kräver åtgärder redan under fredstid. Det säger sig visserligen självt, att ett land icke under fredstid kan eller har råd att anskaffa ambulansbilar till ett antal, som motsvarar behovet eller önskemålen i händelse av ett krig. Icke ens i det läge, som nu råder, skulle en dylik rent militärt betingad anskaffning i full utsträckning kunna anses ekonomiskt möjlig eller försvarlig. Otivelaktigt borde emellertid en hel del kunna göras. Sålunda har många gånger vitsordats, att tillgången på ändamålsenliga ambulansbilar i vårt land för närvarande är långt ifrån tillfredsställande ens för fredstidens behov. En för några år sedan på privat initiativ verkställd inventering gav i dessa hänseenden ett vittnesbörd, som måste betecknas som beklämmande, och även om förhållandena sedan dess ha förbättrats, torde de alltjämt vara långt ifrån tillfredsställande.

Strävandena synas därför i första hand böra inriktas på att tillfredsställande tillgodose fredstidens behov av fullgoda ambulansbilar. Finnas väl dylika bilar i tillräckligt antal vid de olika sjukhusen och sjukvårdsanstalterna inom landet, så kunna de i händelse av krig på ett ovärderligt sätt inom krigsskådeplatsen komplettera arméns för sjuktransport apterade övriga bilar i och för transport av svårare skadade mellan arméns huvudförbandsplatser och sjukhusen. I själva verket borde det enligt vårt förmenande kunna uppställas som ett minimikrav på vägen mot en god militär sjuktransportberedskap, att ändamålsenliga ambulansbilar anskaffas i så stort antal, som motsvarar det civila behovet under fredliga förhållanden. Vad som därutöver skulle kunna göras

är en fråga, som helt faller inom försvarsberedskapens ram och som i detta sammanhang icke skall beröras.

Den huvudsakliga anledningen till att fredsbehovet av ambulansbilar är så otillfredsställande fyllt, bottnar givetvis i kostnadsfrågan. Landsting och övriga huvudmän för sjukvårdsanstalter draga sig för att anskaffa de dyrbara ambulansbilarna och söka i stället i möjligaste mån hjälpa sig fram med de billigare sjuktransportbilarna. För att söka undanröja detta hinder — och då anskaffandet av ett tillräckligt antal ambulansbilar enligt vad ovan framhållits måste betraktas som ett betydande statsintresse — synes det oss önskvärt, att staten lämnar visst bidrag till anskaffningskostnaden för dylika bilar, förslagsvis med $\frac{1}{3}$ av sagda kostnad. En förutsättning härför bör vara, att den bidragsberättigade anskaffningen lägges under statens kontroll. Detta är önskvärt även ur en annan synpunkt, nämligen för att möjliggöra, att landets ambulansbilar i största utsträckning standardiseras, inte minst med avseende på bärar och annan utrustning inom sjukhytten, så att olika delar vid behov lätt kunna utbytas.

Beträffande statens kostnader för en sådan utrustning för sjuktransportväsendets förbättrande äro de svåra att på förhand beräkna, då de bliva beroende av det intresse för saken vederbörande landsting och övriga sjukhusorgan komma att visa för saken. Man torde emellertid ej kunna förvänta att utökningen av ambulansbilar under första året blir alltför stor. Det är ej heller vår mening att statens medverkan för anskaffande av ambulanser till sjukhusen skulle bli en bestående institution utan endast vara avsedd att nu på en gång rycka upp sjuktransportväsendet. Vi hava beräknat att 100 ambulansbilar skulle kunna anskaffas under vart och ett av de närmaste tre åren. Tills erfarenhet vunnits synes dock anslag endast böra beslutas för budgetåret 1941/1942. Om statens bidrag begränsas till 4.000 kronor för varje under nämnda budgetår anskaffad ambulansbil, skulle kostnaderna för nämnda antal sålunda uppgå till 400.000 kronor, vilket icke kan anses högt i förhållande till de summor, som nu offras på försvarsväsendet. Anslaget synes böra utgå under fjärde huvudtitelns diverseanslag.»

Statsutskottet, till vilket motionen remitterades, avstyrkte densamma under erinran därom, att frågan om de åtgärder, som kunna finnas påkallade och lämpliga för tillgodoseende av behovet av sjuktransportmedel vid mobilisering och under krig, varit föremål för en av arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse i samråd med ämbetsverkets tygdepartement, inspektören för trängen, överstyrelsen för Svenska röda korset samt medicinalstyrelsen verkställd utredning. Utskottet anförde vidare: »Resultatet av utredningen, som framlades i skrivelse den 19 januari 1940 till statsrådet och chefen för finansdepartementet, utmynnade i förslag om anskaffande av visst antal för sjuktransportändamål lämpliga lastautomobiler med skåp (skåpbilar) samt skattelättnad i syfte att säkerställa tillgången av dylika bilar.

Under fjärde huvudtiteln i innevarande års statsverksproposition har Kungl. Maj:t framlagt förslag i ämnet, vilket så till vida skilde sig från det av arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse förordade, att i syfte att stimulera till anskaffning av för ifrågavarande ändamål lämpade fordon viss premie skulle utbetalas till den, som anskaffade dylika fordon. Riksdagen beslöt i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag.»

Första kammaren, där någon diskussion ej förekom, biföll utskottets hemställan, under det att andra kammaren efter en kort debatt med stor majoritet biföll ett under överläggningen framställt yrkande om bifall till motionens alternativa hemställan om utredning.

Såvitt vi kunna utröna har riksdagens beslut om premier till dem, som anskaffade för sjuktransportändamål lämpade fordon (skåpbilar), icke föranlett någon nämnvärd anskaffning av sådana bilar. Behovet av en förbättring av sjuktransportväsendet under krig är emellertid alltjämt lika trängande, och då vi anse, att den åtgärd, som föreslogs i ovanberörda motion, på ett verksamt sätt skulle förbättra sjuktransportväsendet såväl i fred som vid ett eventuellt krigstillstånd, anse vi, att riksdagen ännu en gång bör upptaga frågan till prövning. Vi anse emellertid, att frågan bör bli föremål för utredning genom Kungl. Maj:ts försorg, och hemställa därför, under åberopande av vad som anförts i motion II: 56 vid 1941 års riksdag samt vad här ovan ytterligare anförts,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära skyndsamt utredning rörande lämpligheten av att staten — mot erhållande av nöjaktig kontrollbefogenhet — lämnar bidrag till icke-statlig anskaffning av ambulansbilar.

Stockholm den 15 januari 1942.

G. W. Källman.

Carl Beck-Früs.
